Ч. 167 (10.550) Львів, четвер 30. липня 1925. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло" Львів.
Гол. Редактор приймає від 1—2 год. передпол. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·20 зл. ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 20 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 17 СОТ.

Сила вугілля.

З приводу загрози ґенерального страйку в Анґлії.

Що мають спільного ці два поняття? На перший погляд вони дуже далекі. Минуло багато століть, заки керманичі держав доглянули між ними тісний звязок. Щойно від доби Наполеона виступила ясно роля нових двигарів цивілізації та державного устрою. Могутність сучасних держав міриться щораз більше їх багацтвом вугілля та нафти. Ті, що є позбавлені цих двох джерел своєї сили, падуть щораз більше в економічну залежність, а за цим: і політичну.

Загроза генерального страйку вуглекопів в Англії є наміреним ударом в одно з найбільше болючих місць державного організму. Причина англійської вуглевої крізи лежить у високих цінах, які у свою чергу збільшують кошта продукції. Англійський премієр Болдуін висловив сумнів, чи теперішна боротьба у вуглевім промислі зможе витворити справедливійші умовини праці для робітників. Англія бореться з одним із страшних наслідків війни: вивіз її продуктів зменшився на половину з менту, коли вона втратила Німеччину, як клієнта, і нині вона не в силі дати собі раду з безробіттям.

Вугілля було одною з головних, посередних причин останньої війни. Такі держави як Англія, що мають багато вугілля, накидають щораз гостріїші умовини иншим. Підчас конгресу у Спа Англія приневолила Францію платити їй по 100 шілінгів за тонну вугілля, з доставою, хоча одночасно у себе продавали тонну по 40 шіл. Великий розвиток Німеччини, від 1880 р. був головно наслідком надпродукції її топалень. Добуваючи щораз більше вугілля, вона була приневолена фабрикувати щораз більше товарів, а фабрикуючи щораз більше, мусіла шукати нових ринків збуту. В 1913 р. її експорт дійшов до неімовірної суми 13 міліярдів. Тоді вона зустріла опір в англійській конкуренції. В надії, що цей опір переможе, Німеччина збудувала собі могутню воєнну фльоту і цим підготовила війну.

Країна, приневолена купувати вугілля на чужині і перевозити його великим коштом для необхідних потреб, не в силі вести економічно фабрик, а тим самим: експортувати. Тоді вона мусить зосередити свою працю на плодах, які не домагаються багато машинової сили: на фабрикації годинників, творів мистецтва чи зразків моди, а головно мусить розвивати своє хліборобство — підставу свого істнування.

Для передбачення економічної майбутности народів вистачить подекуди обчислити їх запаси вугілля. Як довго наука не найде иншої сили, що могла би вводити в рух машини, до цього часу політика великих держав мусить рахуватись з завойовуванням земель війною чи мирними засобами — багатих у вугілля та нафту. Недурно Англія подбала за більшість нафтових концесій в Европі, Азії, Африці та частині Мексика.

Неподаданий страйк вуглекопів це для Англії спаралїжування одної з найбільше живучих частин її самостійного організму. Недуга, яку переживає Англія, це одна з найстрашніййших ознак усієї европейської крізи. Що з цього, що деякі країни мають у себе такі першорядні джерела багацтва, як вугілля та нафта, коли суспільні умовини не дають добувати їх для добра власного та чужого? Нерва уже дослідники недуги повоєнної Европи звертали увагу на те, що ті самі сили, яким вона завдячує свій зріст, ставали також причиною її знесилення. Армія англійських вуглекопів, якої сила рівналась на одній армії жовнірів — нині бунтується проти своєї влади і хоче взяти провід копалень у власні руки. Англійський уряд уже рахується з цією можливістю, а одночасно навіть у цій розвязці не бачить виходу із сучасного економічного становища.

Боротьба з вугіллям під землею переноситься на її поверхню. Людина опанувала одну з найбільше добродійних сил природи на те, щоби ця сила, перепущена через призму суспільних суперечностей звернулась згодом проти неї. Ось проблєма, над розвязкою якої думають нині найбільші уми найбільшої світової держави.

Свято української культури.

(Докінчення.*)

Ні, ще раз кажу: ми не знаємо своєї культури. Не знаємо скарбів своїх. Ми не знаємо народу свого в цілому, не знаємо культурної праці його за останнє тисячеліття. Ми не встановили навіть провідної точки зору, кого власне рахувати своїм культурним робітником. Ми все ще вважаємо за Українця лише того, хто говорить українською мовою та хто сам зачисляє себе до Українців. Але це погляд зовсім неправдивий: Українцем мусимо звати, крім того, також кожного, хто народився на Україні, особливо коли до того й батьки його народилися тут. Вихований під блакитним небом українським, вигодований багатими ланами нашими, такий Українець міг пізніще працювати культурно й на нерідному полі, — московському, польському або якомусь иншому. Міг робити це свідомо, а в 99 проц. випадках несвідомо. Міг бути віри української, цеб-то православної, але міг бути й католиком, протестантом і т. и. Та проте культурна праця його, — то все таки праця наша, праця того народу, що його виховав. Українець Бортнянський створив на Москві „національну" московську музику (перенісши туди свої ознаки), — алеж це заслуга народу українського, так само, як заслугою своєю вважає нарід німецький те, що їхній син, Швайпольт Фіоль найпершим роспочав р. 1491-го в Кракові кирилівське (українське) друкарство. Величного памятника в Софії Юркові Гуцові (Венелину), що відродив Болгарію, вважаємо за честь таки українського народу, бож Гуц був карпатським Українцем.

Питаю відомого українського математика, що понаписував грубі томи з математичних наук, чи він не вказав би на заслуги Українців в математиці (якою будь мовою), — і він мені нічого не відповів, так ніби на Україні математики й не учено... Химик*) такий самий нічого не міг росповісти мені про колишніх українських химиків, а філософ, крім Сковороди, не назвав мені нікого з українських філософів... Хто знає, що Українці дуже багато прислужилися в лікарських науках? Чехи оце тепер святкували століття, як в них відкрито плуга, поставили й відповідного памятника свойому винахідцеві; а Українці навіть не згадали, що плуга на Україні вживали прецінь ще раніще Чехів... Гімназіяльний учитель наш, — особливо коли він перейшов школу московську чи польську, — все блукає поміж трох сосон і плутається в розвязанні слова „руський" і не знає, що власне рахувати за своє, українське...

Так бути в нас не може. Настали вже инші часи. Ми мусимо твердо знати, що є наше, що ми, Українці, створили не лише в словянській, але й в світовій культурі. Мусимо знати правдиву ціну собі. І знати це мусить не тільки частинка вищої нашої інтелігенції, це мусять знати й широкі народні верстви.

Лише тоді, коли ми бодай самі твердо знатимемо правдиву культурну ціну собі, лише тоді стане в нас менше відступників, що часом занадто вже легко кидають свій нарід і пристають до культури сусідів. Я мушу свідомо знати, через що я повинен наймiцнійше триматися таки своєї культури.

— —

Було багато причин, чому в нас Шевченко став Шевченком. Тим палким пророком пробудження покривдженого українського народу, якого сьогодні знає кожний школяр в нашій найменшій школі. Серед тих причин найважнійша — Шевченківські роковини, ті свята, які щорічно ціла Україна уряджує навіть в найглухійших своїх закутках. Поет подібного таланту, Некрасів, не став на Москві їхнім Шевченком, бо там не було Некрасівських роковин.

На мою думку, ми мусимо створити собі нове свято, — „Свято української культури". Мусимо святкувати його щорічно, мусимо створити собі святий культ своєї культури і поширити цей культ на найглухіших закутках цілої України. Це-б не була бодай найменша українська оселя, нехай і там впорядкують собі — дітям і дорослим окремо — таке „Свято української культури", на якому всі почулиб, що то ми за народ і що ми створили, які наші заслуги перед иншими сусідами чи перед словянством взагалі. Свято таке мусить бути цілком неполітичним, лише виключно культурним. Але нехай таке свято піднімає і кріпить духа нашого, нехай напоює його повагою до самих себе до своєї тисячелітньої культури!

Програма цього свята малаб бути такою: на початку доклади з української культури, а потім концерт з найкращих українських творів. Змістом для докладів можнаб брати найріжнійші питання нашої культури зо всіх ділянок її. Особливу увагу треба-б звертати на вплив нашої культури на культуру московську, польську та на культуру инших Словян. Добре було-б, щоби на Святі таких докладів було декільки, особливо там, де концерту не буде. В великих містах (Київ, Харків, Полтава, Камянець, Львів, Перемишль і т. и.) моглиб уряджувати такі „Свята української культури" й наші наукові громади, а на цих Святах можнаб розказати й про наші сучасні відкриття та знаходи, коли тільки їх маємо. Такі Свята треба уряджувати з великою урочистістю і запрошувати на них найширші круги Українців, а коли є чим похвалитися, то й не Українців.

На мою думку, такі „Свята української культури" швидко розбудилиб наше зацікавлення своєю культурою і ми-б таки почали жвавіше досліджувати та глибше вчитися їх. Ми-б і сусідам своїм, скажемо, Росіянам, моглиб раз уже наочно довести, що в їхній культурі наше, що там зроблено нашими руками та розумом. Ось тепер московські еміґранти за кордоном розумно постановили собі урочисто святкувати день 8. червня (народження поета Ол. Пушкіна) яко „День русской культуры"; і в цім році в своїх докладах Росіяне в багатьох місцевостях говорили про такі ділянки ніби своєї культури, які створили їм власне ми, говорили про таких своїх культурних

*) Пишу Химик, не хемик, бо коли хемик, тоді й амень, алелуя, Ірена, аптека і т. п. Грецьку букву „у" Українці тисячу літ вимовляють як и, а не як е (е вимовляють римо-католики, або ті, що колись були ними). Див. про це докладно в моїм „Українськім стилістичнім словнику".

лієчів (навіть про Володимира Мономаха!), які були Українцями. Звичайно, про заслуги Українців в створенні російської культури ніхто в цей день не згадав... Але ми самі мусимо рішуче відповідати на подібні завіхання на чуже, мусимо рішуче довести, що в „великій російській культурі" таки дуже багато й нашого, українського...

Який день призначити нам на „Свято української культури", я остаточно того не зазначаю. Думаю, що 15 (28) липня, день смерти св. Володимира, князя українського, був би добрим для цього днем, — князь Володимир Великий поклав найміцніїші підвалини нашої культури, прищепив нам християнство, яко джерело європейської культури, а тому його память найбільше надаваласяб на день „Свята української культури". Де в місцевих умов день цей видавсяб незручним, там Свято це можнаб перенести на серпень чи вересень, або на Покрову (1 жовтня), заступницю українського народу.

Думаю, що в найблизшім часі требаб заснувати краєве „Товариство Української Культури", що поставилоб собі за ціль ширити в народні маси знання рідної культури. Це Товариство малоб давати вже докладні відомости, як уряджувати „Свято української культури" і доставляти потрібну для цього літературу. Цеж Товариство малоб видавати доступні книжечки з найріжніїших ділянок української культури. Особливим обовязком його булоб поширення в Европі відомостей про українську культуру (европейськими мовами). Звичайно, кожний Українець, деб він не жив, мусить стати членом цього Товариства.

Таке краєве Товариство мусілоб позасновувати й свої відділи, — для дослідження та спопуляризування місцевої української культури. Скажемо, чи багато ми спопуляризували таку цікаву й оригінальну культуру наших Гуцулів, — про роскішні їхні вишивки, про їхню високоартистичну різьбу та про їхнє незвичайної краси килимарство? Чи миж гуцульську культуру показали Европі? А коли Европа щось і знає про цю культуру, то хіба не з самих тільки польських видань?

В еміграцтських українських кругах ще торік поширилася була думка про „Свято української культури". На жаль, минулого року ми не виконали цього свого задуму. Можна сподіватися, що Українціемігранти цього року вже відсвяткують таки таке Свято. Є думка закласти й своє емігрантське „Товариство Української Культури", в якому сподіваються зеднати всіх емігрантів без ріжниці партійних переконань, бож бодай в дослідженні своєї культури не повинно бути партійности. Обєднаймося бодай на культурному полі! Чувати, що до урочистого відсвяткування „Свята української культури" готується наша еміграція в Празі, Парижі, Букарешті, Варшаві, Каліші, Львові і по ин. містах.

Сподіваємося, що й місцеве українське населення в Польщі, Чехії та Румунії не відстане від емігрантів і думку про „Свято української культури" прищепить і на своїх землях.*)

——

Я лише в коротких рисах росповів про „Свято української культури", не торкаючися докладніїше дрібниць цеї справи. Добре булоб, щоби за цю справу взялися наші „Просвіти", поки не повстане „Товариство Української Культури" з своїми відділами в найменших закутках, де лише живуть Українці.

Українська культура стародавня, самостійна й велика. Здібний нарід наш за довгі віки свого істнування створив величезні культурні надбання і нашим обовязком мусить стати — пізнати ці культурні надбання самим і росповісти про них світові.

Пізнаймож свою культуру!

Лише довідавшися про нашу велику й самостійну культуру, світ цінитиме нас і вважатиме за окремий самостійний нарол.

Лише добре знаючи свою рідну культуру, знаючи правдиву ціну її, ми міцніїше будемо триматися цеї культури.

В силі знання своєї культури буде й політична сила українського народу, яко народу самостійного. На сьогодні цього знання в нас ще занадто мало, — і тому наслідки цеї нашої несвідомости нам доводиться покутувати в спосіб жахливий, але все в спосіб звичайний для темного народу-раба...

15. VII. 1925. **Проф. Іван Огієнко.**

*) Через те ласкаво прошу українські ґазети бодай в скороченні передрукувати цю мою статтю.

По широкому світі.

Рішення про ґенеральний страйк в Анґлії западе в четвер. Секретар гірничого робітнич. союза заявив, що є дуже малі вигляди на полагодження конфлікту. „Обсервер" називає будучий тиждень одним із найбільш критичних в історії британського промислу. — В Дергамі гірники зневажили англіканського епископа за проповідь проти страйкового руху. Його вкинули до ріки і лише випадково проїжджаюча лодка вратувала йому життя.

Між Штреземаном і Лютером знову напружені відносини на тлі поглядів на ґарантійний пакт. Штреземан є приклонником пакту і вступу Німеччини до Ліги Н., а канцлер Лютер глядить передусім на втримання нинішнього державного бльоку, який може розлетітись, коли нім. націоналісти будуть вічно непокоєні курсом заграч. політики Штреземана. Тому Лютер є приклонником тактики зволікання.

Ліві настрої у Франції виявились знову при позавчорашніх додаткових виборах до ґенер. ради. Побідив на цілій лінії лівий картель, передусім соціялісти.

Евакуація Кельонії послідує — згідно з заявою Болдуїна — негайно, коли тільки Німеччина вдоволить союзничів своєю поставою відносно справи обеззброєння.

Між Францією і Еспанією дійшло до порозуміння відносно поділу сфери впливів у Марокку та співпраці франц. і еспанських кольоніяльних властей. На цьому й закінчилась конференція двох названих держав у Мадриді. Франція й Еспанія обовязались теж не заключати з Абд-ель-Крімом сепаратного мира і дали собі вільну руку при евент. воєннім переслідуванню повстанців переступати чужі полоси.

———

Нарушення статуту Наукового Товариства ім. Шевченка.

Отсі замітки отримали ми з просьбою поміщення від одного з найстарших членів Фільольоґічної Секції Наук. Т-ва ім. Шевченка. — *Ред.*

Всяке товариство основане на статуті обовязане вважати його своїм законом, котрого не вільно нікому нарушувати, ані виділові, ані поодиноким членам товариства. Виділ має стояти на сторожі постанов статуту і пильнувати, щоби їх точно і вірно інтерпретовано і примінювано в усяких справах, які відносяться до товариства і його діяльности. Це обовязує також і Наук. Товариство ім. Шевченка у Львові. Тимчасом ухвала фільольоґічної секції „Н.Т.Ш-ка", котрою вона вибрала митрополита Шептицького дійсним членом (гл. „Діло" ч. 163, з 25. липня ц. р.), являється яскравим нарушенням § 10 статуту, котрий звучить: „Дійсних членів іменує кожда поодинока секція Товариства за самостійні наукові праці, а передовсім за визначну участь у виданнях Товариства; се іменовання затверджує Виділ". Переглянувши всякі бібліографії, записки й инші видання „Н. Т-ва Ш-ка", можна впевнитися, що митрополит Шептицький не видав досі ніякої самостійної наукової праці. ані ніякої участи у виданнях Т-ва не мав, а з цеї постанови § 10 статуту зовсім ясно випливає, що нема і не було потрібної крітерії до іменування митроп. Шептицького дійсним членом „Н. Т-ва Ш-ка". Ухвала фільольоґічної секції й евентуальне затвердження Виділу стає отже в різкій суперечности з постановою § 10 статуту, являється яскравим його нарушенням, є без усякого сумніву неважне і повинно бути відкликане.

Можна би було до митроп. Шептицького примінити хіба § 14, котрий звучить: „Почесними членами іменують загальні збори на внесення Виділу людей заслужених для науки, штуки, письменства, або для самого Т-ва". Цій постанові відповідало би нпр. заснування Національ-

---

А. ГАВРИЛКО. 3)

„У гнізді бунту і непослуху".

(окінчення.)

Школа на багні. — Кооперативи. — Неохайність і добра воля. — Культурна місія. — Духовники чужі і наші.

До 150 кроків від Сиротинця є в Лісковї велике смердяче багно. Воно далеко воняє, даючи дуже лихе свідоцтво зразковости польського села Ліскув. Зарав над багном мурована шопа на склад пожарного знаряддя. Будована десь недавно перед виставою.

Будинок народньої школи будується два-три роки, та ще недокінчений. З тої причини учитель казав мені: „Яке то зразкове село — отсей Ліскув? Та навіть нар. школи у ньому нема. А отсей будинок на один поверх, — його в послідньому часі вибудувано, щоби показатися перед світом.

Будують його, як бачите, на багні, — гляньте, вже зі споду замакає, ось тинк відпав. А які маленькі кімнатки? Нема де помістити й 15 дітей. І як може бути зразковим село без нар. школи?"

Зате є в Лісковї величавий, двоповерховий будинок рільничої школи, — власність Центрального Рільничого товариства в Варшаві. До цеї школи належить понад 30 морґів землі. При школі є стайня з 4 коровами і одним бугаєм голендерської раси та дві найпоганіїщі в світі шкапи. Крім обслуги до худоби, нема в школі ні одного ученика. Від січня до квітня ц. р. відбувався в ній тримісячний курс рільничо-огородничий. Від того часу пусто в школі. За шкільним будинком загороджених до три морґи поля, на якім є досвідні грядки цвіту та ярини. Якийсь учитель з рільничої школи коло Ловічу казав мені: „То все на параду, все приготовано скоро на виставу. Через те навіть написи на грядках хибно поміщено". За огорожею поставлено будку, на ній повісили польський національний прапор й підписали: „Меліорація". Говорю з робітником, що чогось там на конюшинниську порпався в землі. Він не тутешній, спровадили його на час вистави, платять 4 золоті денно і, крім того, 1 і пів золотого на їду; має нібито копати канали під дрени, а інжинір, що є в будці, пояснює вартість дреновання. „Мені — каже робітник — за російських часів було багато ліпше; тоді заробив 30 рублів у місяць, а на їжу видав всього 1 рубель у тиждень. А тепер?"...

Другий величавий будинок в селі, це учительська семинарія. Від 1919. до 1921. року містилася в цім будинку ґімназія, та потім уряд розпорядив, щоби в ньому була державна учительська семінарія. Будинок вибудувала громада, купивши в часі війни дім, у якому містилася жидівська коршма.

В Народньому Домі, одноповерховому будинку в центрі села, міститься споживча кооператива „Господар", яку в цім році злучено з будівельною кооперативою і коп. збіжевою. Крамниця має гарне уладження, та не можна сказати, щоби товари в крамниці і в магазині зразково розміщено. Продає крамар і крамарка, одержують за те 4 проц. всего торгу від товарів, а від хліба лише 2 проц. Денний торг буває тепер 1 600 золотих. Торговля іде живо: жінка чи мущина торгуються, „ґанчують" товари, кажуть, що за таку ціну дістануть не тільки в кооперативі. Не зважаючи на гостей, крамарка гостро відповідає тим, хто критикує. — Будівельну кооперативу основано 1921 року, коли одержали на це від уряду кредити. Будівельна кооператива має за селом цегольню, дахівкарню, склад будівляного дерева і вапна. Виробляють в тиждень до 20.000 цегол, продають по 38 золотих за тисячку. Робітникові за виріб сирівки платять по 4 золоті, а, крім того, по 50 ґрошів від тисячки. Управитель цегольні, — молодий, тактовний, має крім мешкання до 200 зл. в місяць. Він давав на мої допити дуже обережні відповіди, безнастанно хвалячи о. пароха. — Господарсько-рільнича кооператива має пекарню, яка на добу випікає 500 до 700 кільоґрамів питльованого хліба. Коли хто принесе на хліб муку, дістає таку саму кількість печива. Багато господинь соромиться, що не печуть дома хліб, і тільки секретно приносять муку на виміну. — Тепер всіми тими підприємствами завідує одна кооператива.

Крім тої кооперативи, є ще дві кооперативи, молочарська і кредитова (Народній Банк.) Молочарня має денно до 3000 літрів молока, сметанку на масло не пастеризує, — звичайна собі молочарня, нічим не краща від першої-ліпшої, наприклад „Молоко" в Загірю. — Народній Банк був у часі девалюації поль. марки недіяльний, тепер має в централях до 40 тисяч кредиту й працює; в його залізній касі міститься готівка всіх трьох кооператив села. Крім того є ще в Народньому Домі саля на аматорські вистави; а на першому поверсі міститься ткацька двоклясова школа для дівчат. От і всі установи Ліскова.

Зразкового господарства нема в цілім селі ні одного. Хати здебільша дерев'яні, криті соломою. Аж в останніх роках, від часу істнування будівельної кооперативи, дещо мурується. Господарства в Лісковї нема що й порівнувати з недалекими господарствами німецьких селян. Тут не побачите біля хат ні расової курки, ні доброї штуки худоби. Корови ідуть на пашу обмазані гноєм, сухоребрі. Садки денеде є, та ще молоденькі. На загородах, на межах, попід дерезами і т. д. нечистота, як і у нас. Одним словом, справді бачите в Лісковї завзяте змагання, щоби піднести село, одначе відносні установи ще не вспіли виховати населення, ще не принесли успіху, а це головно тому, що деякі з них поставлено більш на показ, ніж через відчуту потребу населення. Одна тільки кооперативна організація дещо органічно зростається з життям загалу.

——

У виставці в Лісковї взяли найбільшу участь: Центральне Рільни-

…ного Музею, колиб не появилася була недавно відома „митрополича цензурна енциклика“, котра забороняє всякі наукові самостійні досліди і видання без попереднього одобрення ценвурного митрополичого ординаріяту і тим самим нехтує свободу науки, на котрої сторожі якраз Наук. Товариство ім. Шевченка повинно стояти та виступити з рішучою застородою. За таке самовільне нарушення постанов статуту фільольогічною секцією і Виділом Н. Т-ва ім. Ш-ка, повинні Загальні збори потягнути їх до одвічальности і вибір як незгідний з постановою §. 10. уневажнити.

Памяти незабутнього д-ра Михайла Короля.

Мені годі було прибути на похорони д-ра Михайла Короля в Жовкві, щоби віддати належну Йому останню почесть, — тож цим способом хочу згадати Покійного, котрого я високо поважав.

Особа д-ра Михайла Короля представляє нам зразковий характер чесного чоловіка, доброго громадянина та дійсно заслуженого народнього діяча. Я пізнав Його як члена студентського товариства „Академіческий Кружок“ у Львові, в р. 1878. Вже тоді шанували ми Його як одного з найбільше поважних товаришів. Він належав тоді до твердих старорусинів та недовірчиво осуджував змагання нашого народнього (українофільського) сторонництва, але проте відносився з пошаною до наших політичних переконань. За те й ми Його шанували.

Опісля відбув Покійний „паломницьку“ поїздку в Росію: там переконався наочно про шляхи русофільської політики і цим вилічився з русофільства та станув на становищі, що тільки власною працею на народній ниві добудемо собі кращу будучність. Він уважав окремішність нашої нації від російської, та безпощадно нищив тих всіх „мошенників“ — як казав — що за гроші продавали честь і добро народу. Тут вистане згадати Його боротьбу проти розтрати майна „Общого рольничо-кредитного Заведения“ у Львові.

Та головним пунктом, що ділив Михайла Короля від нас, це була „фонетика“, з котрою Він не міг погодитися — добачуючи у фонетичнім правописі: затію впровадження польської азбуки і польонізації нашого народу. Не зносив Він також радикалізму з його демагогічними кличами, — приписуючи такій пропаганді деморалізацію народу.

Пригадую собі молодого д-ра Михайла Короля, як Він в р. 1883 завзято промовляв на вічі Русинів міста Львова проти „чорного духовенства“, що мало вийти з реформи нашого Чина оо. Василіян, відданої в руки Єзуїтів. Недовіря до цеї реформи було загальне і д-р Михайло Король був викладником цих почувань. Опісля інакше сталось, як думалось. Один з перших реформованих Василіян о. протоігумен Пл. Філяс був Його сердечним товаришем аж до смертної постелі…

З кінцем вісімдесятих років минулого століття осів д-р Михайло Король в Жовкві, де отворив адвокатську канцелярію, та з д-ром Сильвестром Дрималиком держав жовківський повіт, пропагуючи потребу консолідації партій, щоби удержати одноцілий фронт супроти політичного противника. Була це політика свого роду. Він поборював русофільство, хоча не виступав назверх як Українець. Поборював „нову єру“, в девятьдесятих роках минулого століття, — бо побоювався розбиття народнього фронту проти Поляків. Виборча акція проти самоволі намісника графа Казимира Баденього викликала карний процес проти д-ра Короля, в котрім д-р Евген Олесницький обняв був оборону Покійного і виказав безосновність каригідних посуджувань цього поважнього народнього діяча. Отся подія наблизила д-ра Короля до нашої національно-демократичної партії.

При перших виборах з загального голосування в р. 1907 вийшов д-р Михайло Король знова послом до парляменту та з групою старорусьских, в дійсности вже русофільських послів вступив був до спільного „руського“ парляментарного клюбу, бажаючи згідної праці з українськими послами. Але до спільної праці в парляменті не дійшло, бо се не було по дорозі сторонництву Володимира Дудикевича, що обстоювало національне русофільство і брутально накинулось було на Покійного за Його українофільську політику. Д-р Король переніс на собі тяжкі зневаги русофілів, але під команду Дудикевичівців не пішов і в р. 1911 не приняв мандату до парляменту з рук своєї давньої партії.

Отсе була зворотна точка в політичному життю д-ра Михайла Короля. В р. 1913 стає Він самостійним кандидатом на посла до сойму і по виборі переходить до нашої національно-демократичної партії та стає Українцем без застережень…

Д-р Михайло Король причинився до поборення фальшивої тези, наче в Галичині живуть дві нації „русскі“ та засвідчив своїм життям, що тут живе тільки одна „руська“ нація, яка зветься українською…

Від того часу перебув Він з нами інвазію російських військ до Галичини, та опісля достойно виконав свій обовязок повітового комісаря Жовківщини і перейшов тяжке лихоліття намаганої відплати з боку політичних противників…

Жив довго, — бо не одно перейшов, поборов і добре зділав, та придав би ся нам іще довше — в сучасних обставинах… Та він жити буде між нами, як схочемо мати перед очима характерну стать Михайла Короля, що вказує нам: як виховувались і виковувались у боротьбі життя — Українці на галицькій землі, та як виростали справжні діячі за волю українського народу! Вічная Йому память…

Д-р Кость Левицький.

…че Товариство в Варшаві, та Централя „кулек“ рільничих, а також різні приватні фірми, американсько-польське товариство опіки над дітьми, міністерство війни — зразками літаків; також виставлено шкільні праці „Сиротинця“, семинарії і деяких шкіл повіту Каліш. Союз польських споживчих кооператив виставив до 30 своїх експонатів з міжнародньої кооперативної виставки в Генті в 1924 році. На них показано всілякі дати з кооперації в Польщі, при чому всюди підчеркується, що найбільш господарсько розвинені повіти коло Кракова і на північний схід відти, а Східна Галичина і инші українські землі вийшли всюди, як найменше культурні области держави.

— —

Загально беручи, цікаво було поглянути на Ліскув і на виставку. На цім зразковім польськім селі та на виставці в ньому я щераз побачив, що навіть зразкове польське село далеко відстало від европейської культури. Багато праці мусять польські суспільні діячі приложити до своїх сіл, щоби їх зрівнати з вах. европейськими. За яку сотню літ вони може і доконають цього, одначе лише тоді, коли раз на все відкинуть всілякі, підсувані їм польською шляхтою, казки про культурну місію на Сході. Те, що я бачив тепер у зразковім польськім селі Ліскув, те, що я бачив, машеруючи через цілу Польщу в часі війни, ніяким чином не уповажнює Поляків до якоїнебудь культурної місії у нас, бо наші села просто не мають чого учитися від Поляків. — вони що найменше на такому самому культурному рівні, як і села центральної Польщі.

Виставку звиджувало багато сільських діячів, а між ними найбільше польських духовників. Прийшли вони — як казав один з сотрудників о. Блізіньского — поглянути на овочі 25-літньої діяльности Того, який прихилював своїм парохіянам неба і хліба, на прикладах, працею, витревалістю показував, що: *„Найтяжші хвилі державної свободи є стократно дорожші, ніж неволя навіть у золотій клітці“* *).

Чуючи це, я питав себе: Чи українські духовники наслідують польських у роботі над народом? Чи хоч один з 3.000 наших духовників є таким, як о. Блізіньскі? Чи можуть у найблизшому майбутньому появитися у нас такі духовники, коли в наших духовних семинаріях тепер цілком нехтується підготуванням священиків до їх [illegible] суспільної праці?

Я шукав відповіді на ці питання і нині з цілою певністю твердежу, що при теперішньому курсі виховування українського клиру, воно ніяк не видержить конкуренції з польським, бо польський клир працює, й щораз інтензивнійше хоче працювати, не тільки для прихилення їм хліба, а наші духовники в такому дусі не працюють над народом і їх не виховують до такої праці. А хто занедбує матеріяльну працю, той ніколи не розвине ідейної.

*) Тамже, стор. 29.

З нових подій та ідей.

В обороні авторських прав.

Подія така специяльна, що соромно називати її новою. Ще й така далека, що ніяково якось звязувати її з нашим життям. У Франції проведено закон, який був темою дискусій на протязі століть: ще одну формальність, яка забезпечує права автора до свого твору. Дотеперішні закони доповнились у такім пункті: видавці та друкарі мусять одночасно і незалежно від себе, складати по два приміріники виданих ним творів (книжок, журналів, партитур, репродукцій, а навіть катальогів) у префектурі та підпрефектурі, а крім цього повідомити про скількість виданих ними примірників. До цього часу робили вони це з правила, віднині будуть приневолені. Закон справді видається дивним для нас, у краю, де навіть найбільше первісних прав авторської власности ніхто не гадає не то признавати, але боронити як власних.

Перш усього пічнім від старої ідеї. Чи не панує всевладно загальний погляд, що духові плоди людини належать до всіх? Чи кодекси зясовують з такою самою точністю право власности поеми, статуї або пісні, як ліжка або хоча би картини? Факт, що письменник, маляр або композитор полишає у своїм творі більше рис своєї індивідуальности, як нпр. архітект на домі, — мало людей переконує. Так само мало хто журиться думкою, що з чисто інтелектуальної праці деякі люде мусять жити не менше професіонально як ремісники. Коли автор одержує гонорар за книжку, загал є переконаний, що вся справа його праці поладнана остаточно. У нас думають так здебільша навіть видавці, над якими автор, річ ясна, не має ніякої контролі: — скільки примірників його книжки йде у світ.

Річ ясна, що не можна домагатись від приватних людей, щоби вони були більшими джентельменами як закон є справедливим. Коли автори не вміють боронити своїх прав — хтось мусить з цього користати. Навіть загальноевропейські авторські конвенції слабо виконуються в країнах, яких ніхто не контролює ні возні, ні внутрі. Перекладаємо по вподобі твори живучих чужих письменників, немов би вони були мерцями, а їх спадкосмці ніколи й не доглупались, що є літератури, в яких перекладають сучасні визначні твори. Не згадуймо вже про пресу. Є нпр. у Львові аж кілька польських часописів, які щодня систематично та немилосерно переписують дослівно найпікантнійші свої сензації з віденського „Neues Wiener Journal“, який мабуть і не виграв би процесу за авторську власність.

Чого в нас не передруковують без дозволу авторів та видавців! Редактори та видавці користуються бушім-то звичаєвим правом, що мовляв, друковане слово повинне належати до всіх і той, хто його поширює, робить ще патріотичне діло. А тому, що наші автори рідко застерігають собі права передруку — мовчки дають свою згоду на популяризування їх безплатно.

Наші письменники майже не живуть з пера, а публіцисти є у загальній опінії чимсь у роді канцеляристів, яким платять за виконування руху пером. З огляду на те, що не істнує навіть приватне товариство письменників та журналістів, вони не в силі навіть боронитись ідеальними засобами. Про професійну організацію вже й не казати. Повну самоволю супроти творів пера піддержує ще одна обставина першорядної ваги. Видавцями, а часто й редакторами є люде, які не в силі відріжнити звичайного механічного фабрикату без вартости від справжнього твору, що є плодом таланту. Таким робом кожний, кого засвербить рука, може у кожній хвилині стати конкурентом тих, що є (у доброму розумінні слова): специялістами. Автори, яких єдиним бажанням є бути друкованими, не лише не домагаються за свої твори ніякого гонорару, а ще й готові доплатити до їх друку або бодай почастувати тих видавців, які роблять їм честь та приємність передруком.

Відомо, що коли кожний береться за шевство та кравецтво — скількість дір збільшується, замісць зменшуватись. Такими дірами світить література та преса, коли в ній є надто багато добровольців, а замало рядових працьовників. Недостача охорони авторських прав і відсутність організації, що наладила би взаємини між видавцями і авторами, причиняється подекуди до підкопування розвитку літератури. Коли люде наділені письменницьким хистом не в силі найти в суспільности зрозуміння для його вартости і не можуть заробити ним на мінімальний проживок, вони приневолені шукати заробітку в якімнебудь иншім принагіднім напрямі і талант їх никне.

Ор. Ор.

З документів нашої доби.

Пересилають нам такий документ: „Tarnopol d. 20. VI. 1925. L. WB. 7905/pr. Nabożeństwo w języku ruskim w powiecie skałackim. Do Przewielebnego Konsystorza gr. kat. we Lwowie. Ks. Wasyl Baczyński w Żerebkach król. i ks. Józef Hrycai w Kołodziejówce w pow. skałackim odczytują od czasu świąt wielkanocnych przy odprawianiu nabożeństwa ewangelię w języku ruskim rzekomo za zezwoleniem Przewielebnego księdza Metropolity. Podając

powyższe do wiadomości, proszę o udzielenie wyjaśnienia jakie stanowisko zajmuje Przewielebny Konsystorz w obec działalności tych księży, a jednocześnie zaznaczam, że analogiczny wypadek miał miejsce w gr. kat. diecezji stanisławowskiej i że ks. biskup Chomyszyn pociągnął odnośnego księdza do odpowiedzialności kanonicznej. Za wojewodę Jaworczykowski". На якій мові відправляє священик богослуження в церкві, у присутности всього народу, про це може кожний представник влади переконатись, пішовши туди сам або розпитавши тих, що там були. Але чому — спитаємо — воєвідство не має вже ніяких інших клопотів та близших справ, як питання: в якій мові моляться наші люде? Чи це є компетентна влада для таких справ? Просимо звернути увагу на урядове протиставлення двох достойників тої самої церкви, з яких один, буцім тягне до біса, а другий до ліса!

НОВИНКИ.

— Конфіската. Вчорашнє число сконфісковано за останній уступ статті проф. І. Огієнка „Свято української культури" і три кінцеві рядки звіту з господарського зїзду.

— Фабриканти долярів. Львівська поліція арештувала трьох добродіїв: Вольфа Горна, Шмуля Ахмана та Давида Гурштайна, які є заплутані в якусь невісну справу фабрикації банкнотів. Горн брав від своїх двох знайомих гроші на відбитку банкнотів по 100 зол., показуючи якусь дуже добру копію, а відтак оповідав, що гроші спалились від впливу хемічних квасів. Всі три складають взаємно вину на инших.

— Необережність чи самогубство? У публичнім шпиталі вчора вмерла від попарення сестра милосердя Олена Кульчицька, яка ввійшла до ванни з кипятком. Хоча її витягнули ще живу — вмерла від ран.

— Пожежа школи. В селі Любольша жовк. повіту згорів дах школи, яку підпалив божевільний Іван Турбайло.

— Труп на залізничім шляху. Між Мачушином і Жовквою найшли на залізничім шляху тіло 18 літ. Казиміра Лучайка, з Мачушина. Причина смерти невідома.

— Таком студент. Студентом університету назвав себе якийсь п. Антін Грабовскі, що хотів у білий день при помочі ключика дістатися до великої крамниці Старка. Мав при собі ще бровнінг, злодійський ніж і великий шнур.

— Смерть боксера. У Ню-Йорку найдено на вулиці смертельно раненого ножем у плечі славного боксера Батлінг-Сікі, який у свій час переміг франц. чемпіона Карпантіє.

— Варто наслідувати було би у нас французьку Академію Наук, яка свіжо повідомляє, що з огляду на буджетові редукції є приневолена зменшити обєм справоздань своєї діяльности. Дійсні члени можуть відтепер повідомляти про висліди своєї праці на 4 стор. друку, члени дописувачі на 3-ох, а нечлени на двох сторінках. Дійсний член має право закомунікувати на протязі року Академії лише 10 гідних уваги, наукових вислідів, член-дописувач тільки 6.

— Подорож Нансена до бігуна. У Москві, перед збором вчених і представників влади, мав відчит німецький летун Бруно про план наукової подорожі до північного бігуна на 1927 р. під проводом Нансена. Воздушний корабель матиме 150.000 куб. метрів, 245 м. довжини і видержить 155 тон вантажу. Подорож ітиме через Мурманськ, Країну Франца Йосифа, через Аляску або Анадир і назад через непросліджені землі. Експедиція має на меті перевірити можливість заведення постійної воздушної трансарктичної комунікації з Европи до Японії та Америки через Сибір. Дорогу Мурманськ—Анадир можна буде переїхати протягом 50 годин.

— Найменша людина на світі вмерла недавно в Манілі, на Филипінських островах. Це був 49-літній карлик, відомий як цирковий артист Дік-Дікі, що був на 74 цм. високий і важив лише 13 кільогр. Визначувався між карликами тим, що був незвичайно пропорціональної будови. Крім цього визначувався незвичайною інтелігенцією і все майно, придбане завдяки свойому мініятуровому ростові, призначив на будову фабрики, якою сам завідував. Його жінка ще менша як він, бо має лише 60 цм. висоти і важить 11 кґ.

Памятаймо: Рідна Школа — це наша фортеця, це певний захист у добі лихоліття!

ОСТАННІ ВІСТИ.

Сов. банди поновили напади.

На сов. погранічу в останніх днях дається завважити збільшену акцію диверсійних банд. 23. н. м. одна шайка напала близько Ковля на шкільний будинок, друга на касу почтову в Горохові, третя на переїзжих купців в Горох. повіті.

Нові пляни Совітів проти Польщі.

Як доносять з Мінська, комітет пятьох постановив звільнити всіх кріміпальних вязнів з білоруських вязниць і вислати їх з фальшивими документами на польську територію, де вони мають провадити шпигунство в користь Совітів.

Підписання польсько-ґданської умови.

Вчора підписано пол.-ґданську умову в справі контингенту товарів, заборонених до привозу з Німеччини, а дозволених для Ґданська.

Процес Мурашки.

Процес Мурашки відбудеться в Новогрудку 28. серпня.

Конференція балтицьких держав.

28 б. м. в Таллінї розпочалася конференція балтицьких держав Фінляндії, Естонії, Литви і Польщі. Наради відбудуться в справах, звязаних з нератифікованим женевським протоколом, а також спільної акції 4 балт. держав на найблизшім зібранні Ліґи Націй.

Страйк анґл. гірн. робітників.

Як повідомляють дневники, властителі копалень погодилися під певними застереженнями на відкликання льокавту, призначеного на пятницю, як рівнож від своїх пропозицій щодо знижки платень і збільшення годин праці.

Політичне вбивство у Львові!

Вбитий свідок з процесу Коргабера і тов.

У вівторок перед пол. на пл. Трибунальській з віддалі чотирьох кроків стрілив якийсь молодий панок двічі до б. агента варшавської політ. поліції Цехновского і забив його на місці. Одна куля поцілила Цехновского просто в серце, друга трохи низше в бік. Справника зловили за руки два агенти, які йшли за Цехновским. Підчас арештування він не ставляв спротиву і крикнув: „Я є комуніст, і убив Цехновского, бо це був провокатор. Називаюся Нафталі Ботвін".

Цехновскі, як відомо зі звітів з судової салі, приїхав тепер до Львова з Варшави як свідок у процесі Микитина, Коргабера і тов., як той, котрий переводив слідство в справі доносів Микитина й потім арештував Паньчишина у Калішу. Цехновскі вже зізнавав, а на днях мала відбутись його конфронтація з Паньчишином. Убійство викликало у Львові величезну сензацію.

З судової салі.

Процес Коргабера і тов. — за обманство і вимушування.

17-ий день розправи.
(Продовження.)

Зізнання свідка інсп. Пйонткевіча і дальше не принесли нічого особливо цікавого, крім того, що з них ще ясніше показується донощицька робота Микитина. За те ці зізнання дають притоку до нового конфлікту поміж обороною і предсідником трибуналу, а то на тлі ухилення цілої низки питань оборони щодо метод слідства.

Обор. д-р Ландау у довгій промові доказує правильність запитів оборони, які змагають до висвітлення правди, за якою пошукує оборона спільно зі судом. Справа поваги суду є для оборони першорядною річю і запити оборони не мають на меті пошкодити цій повазі. Але орґанізм, який не викине зі себе хворих частин складає докази, що сам є хворий. Оборона обв. Микитина і Дворіцкого йде по такій лінії, яка має доказати, що їхні зізнання були фальшиві і добуті з них при помочі спеціяльних засобів. Микитин подав цілу скомплікованну методу слідства, якою спонукано його пригоровитися до такого фронту, якого бажав собі слідчий судця. Дворіцкі зізнав те саме. Не можна обмежитися до переслухання судді Рутки і прокур. Пйотровского. Правда може лежати в особах отих 32 свідків, покликаних до розправи. Тепер же предсідник постійно ухиляє питання оборони. Чи треба дійсно залишати недоторканим те, що ділялось при слідстві?

Трибунал по довшій нараді затверджує ухилення усіх попередніх запитів і висловлює догану обор. д-р Ляндау-ові за деякі вислови на адресу трибуналу.

Свідок Клара Гірш,

шваґрова обв. Коргабера, користає з права відмовлення зізнань, мотивуючи тим, що „тут не можна всього говорити". Предсідник звертає свідкові увагу на ці слова і каже їх запротоколувати задля евент. використання проти свідка. На виразний запит Клара Гірш вдруге заявляє про свою відмову складати якінебудь зізнання.

18-тий день розправи.

Іде дальше переслухування свідка інсп. Пйонткевіча обороною. Питання ставить обор. д-р Глушкевич і заступник Паньчишина д-р Лев Ганкевич. Предсідник знову ухиляє силу питань оборони.

Ще один анонім!

Підчас розправи предсідник трибуналу радник Франке подає до відома, що він тільки що отримав анонімову листівку, в якій невідомий автор обкидає лайкою суд і поліцію, твердить, що ціле слідство що до справи замаху на президента находиться на фальшивім шляху і повідомляє, що з висилкою тої картки виїжджає до Москви.

НАДІСЛАНЕ.

За надіслане редакція не відповідає.

Студентські справи.

Гірнича Академія в Леобен.

Всім заінтересованим подається до відома, що вписи на тутешню Гірничу Академію в зимовім семестрі 1925/26 відбудуться в днях 5—9. жовтня.

Хто бажає тут студіювати — мусить найдальше до 1. жовтня н. р. прислати слідуючі документи: 1) Прохання на принаття (адресоване до Ректорату). 2) Свідоцтво зрілости (оригінал і переклад). 3) Свідоцтво приналежности. 4) Свідоцтво хрещення. 5) Посвідка матеріяльного забезпечення (Батько чи опікун заявляє, що дасть петентові матеріяльне забезпечення на час студій, потверджене судом або нотарем).

Документи повинні бути в оригіналах, а крім цього в перекладах на німецьку мову.

До подання треба залучити 2 золоті (на стемплеву оплату і на відповідь петентові).

Мінімум місячного удержання тут виносить 15—20 долярів.

Всі подання і запити слати на адресу: Verein ukr. Montanhochschüler „Molot" Leoben, Oesterreich.

ОПОВІСТКИ.

Український хор Д. Котка:
Субота 1.VIII. Заболотів.
Неділя 2.VIII. Заболотів.
Понеділок 3.VIII. Снятин.
Вівторок 4.VIII. Снятин.

Діонізій Котецький і Теодор Дацків Америка? Подайте ласкаво свої адреси до Адміністрації „Діло". Яворський, Костик. 124 1—2

Ірина! Загубив Вашу адресу. Сповістіть. Інжинір Є. Ф. 120 2—3

З „Народної Гостинниці". Члени кооперат. стоваришення з обмеж. порукою „Народна Гостинниця" у Львові, які до кінця року адміністративного 1925 не доповнять своїх уділів до квоти 20 (двацять) золотих (по звальоризованню 75%) згідно з рішенням Загальних Зборів з дня 21. травня н. р., зістануть викреслені з членів Т-ва з днем 31. грудня 1925 р. — **Управа.** 70 3—3

Дрібні оголошення.

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

Привіт Товаришам!

Дня 29. червня 1925 р. відбувся у Львові зїзд товаришів, котрі 40 літ тому зложили матуру в академічній гімназії. Сорок літ! Так вижидав я того дня, як свобод[illegible] для України-Неньки. Якось [illegible] „Ділі" оголошення, хоча сам [illegible] до зїзду. Серце моє велить [illegible] товаришам науки, пересилати дружній привіт. Передовсім глибока пошана для наших визначних учительських [illegible], а разом для високозаслужених громадян: святі і незабутні імена наших професорів, як Вп. п. Юл. Романчук, Анатоль Вахнянин, д-р Кость Лучаківський, Ісидор Громницький, д-р Кокоруда — Ви були нашими батьками, а Ваші ученики [illegible] могилу з ідеями, які Ви у наші молоді серця защіпили. Хуртовина світової [illegible] не вирвала і не розгубила цих [illegible] дів, котрі Ви сипали [illegible] своєї молоді. До могили [illegible] наших ідеалів. Всі мої дорогі [illegible] варищі дали доказ, що все [illegible] шого інтелігентного проводу. [illegible] вляю свідчено передусім дорогого [illegible] ятеля д-ра Михайла Яремкевича [illegible] році не дав мені відписати [illegible] пуського!), о. Івана Пастернака [illegible] Дорожинського, — тих, які сиділи [illegible] на одній шкільній лавці, а також [illegible] ших товаришів, що остались [illegible] життю. У нашій класі всі [illegible] була одна родина. Всім [illegible] шлю пошану для моїх дорогих [illegible] товаришів. — Прошу [illegible] Примадика, радника суду, [illegible] фотографію зїзду. — о. Василь [illegible] доцький, пар. Ев. Константин [illegible], Підгайчики п. Рудки. 127 1—1

За редакцію відповідає І. Рудницький. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.